

Torah vanuit een Mussar-perspectief
Parasha Mikketz – Genesis 41:1- 44:17
Rabbi Eric S. Gurvis met Sandy Greenstein

Ik begon vorige week met de bestudering van het weekgedeelte. Met Chanoeka in het vooruitzicht wilde ik alvast een begin maken met onze bijdrage voor deze week. Dat was natuurlijk vóór...

- Vóór de afschuwelijke aanval op de Chanoeka-bijeenkomst in Bondi Beach in Australië.
- En vóór de gruwelijke aanval op studenten van Brown University.

In de dagen daarna hebben we ook nieuws vernomen over andere afschuwelijke en verontrustende gebeurtenissen in onze verscheurde wereld. Terwijl ik met mijn familie Chanoeka vierde, speelde de gedachte door mijn hoofd dat ik een andere richting zou moeten kiezen voor deze woorden. De zondag ging over in de maandag en ik bekeek mijn werk van vorige week opnieuw. Tegelijkertijd ontving ik een prachtige boodschap van onze

voormalige co-voorzitter, Sandy Greenstein, en realiseerde ik me dat de benadering die ik had gekozen nog steeds relevant was – vooral in combinatie met Sandy's oprechte en hartverscheurende boodschap.

Parasha Mikketz wordt standaard gelezen tijdens Chanoeka. Het vertelt een verhaal dat we goed kennen, waarin Jozef, die we vorige week opnieuw ontmoetten, uit de gevangenis wordt gehaald vanwege zijn talent om dromen te interpreteren. Dezelfde vaardigheid die hem in een put deed belanden en aan een stam werd verkocht, heeft hem nu enige verlossing gebracht.

Toen ik de parasha vorige week opnieuw bestudeerde, viel me, misschien wel voor het eerst, een parallel op tussen de beschrijving van de twee dromen van de farao. Het gedeelte begint met de droom van de farao over magere en vette koeien. Dit deel van het verhaal bereikt zijn hoogtepunt als we lezen:

וּתְאִכְלֶנָּה הַפְּרוֹת רְעוֹת הַמְּרֹאֶה וְדִקְוֹת הַבְּשֹׂר אֵת שִׁבְעֵי הַפְּרוֹת יִפֹּת הַמְּרֹאֶה
וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהַ:

De lelijke magere koeien aten de zeven mooie, stevige koeien op.

En Farao werd wakker.

Farao valt onmiddellijk weer in slaap en krijgt een tweede droom, over een graanstengel, zowel vet als mager. Deze droom culmineert als we lezen:

וּתְבַלְעֶנָּה הַשְּׂבֵלִים הַדַּקִּוֹת אֵת שִׁבְעֵי הַשְּׂבֵלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלֵאוֹת
וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהַ וְהִגִּיהַ מִלּוֹם:

De dunne aren slokten de zeven stevige en volle aren op.

En Farao werd wakker: het was een droom!

Op de een of andere manier trok dit mijn aandacht op een manier die nog niet eerder was gebeurd. Het onderzoeken van deze verzen door de lens van Mussar en het doorzoeken van mijn verschillende bronnen leverde bijna niets op in termen van commentaar van *Ba'alei Mussar* op Farao's ervaringen waarbij hij wakker werd geschrokken door zijn dromen. Toen ik mijn werk opzij zette voor Shabbat, had ik me niet kunnen voorstellen hoe de wereld in de loop van Shabbat zou veranderen. Toch werden we allemaal na Shabbat geconfronteerd met het vreselijke nieuws uit Providence en werden we wakker met de verschrikkingen van Chanoeka op Bondi Beach op zondagochtend.

Ik was wakker – en ik was boos en geschokt. Ik zocht zowel naar nieuws als naar een manier om onze parasha te duiden in het licht van het nieuws en de realiteit waarmee we geconfronteerd worden. Natuurlijk zijn dergelijke aanvallen niet nieuw – we zien al enige tijd een toename van gewelddadige retoriek en het daaruit voortvloeiende geweld, evenals haat, met name antisemitisme en anti-Joodse sentimenten.

Wat er in onze wereld gebeurt, is helaas geen droom. En we kunnen er ook niet op reageren door te gaan slapen. Het is een nachtmerrie en vereist spirituele kracht en een daadkrachtige reactie! Hoewel de *Ba'alei Mussar* ervoor kozen om geen commentaar te geven op de twee bewustwordingen / ontwakeningen van Farao, besepte ik onmiddellijk dat voor ons het begrip en de praktijk van *hitorerut* / ontwaking cruciaal is in deze tijd!

In een les over *Zerizut* / daadkracht in *A Season of Mussar* schreef onze leraar Alan Morinis:

In traditionele *Mussar-jesjiva's* worden de toespraken van de spirituele begeleider (*mashgiach*) soms *hitorerut* genoemd, wat "ontwaking" betekent. Rabbi Yisrael Yaakov Lubchansky, de mashgiach van de *Baranovich-jesjiva* in de jaren voorafgaand aan de vernietiging ervan tijdens de Holocaust, was een meester in de *hitorerut*-toespraken, die hij meestal voor ongeveer 500 mensen hield op zaterdagavond, in totale duisternis! Maar er is nog een andere betekenis of interpretatie voor het woord *hisorerus* (*hitorerut*) en dat is "inspiratie".

Zerizut draagt dezelfde betekenis van ontwaakte energie; luiheid is ongeïnspireerd en slaperig. Het hart wil geïnspireerd worden, en de eerste stap om op een positieve, spirituele manier geïnspireerd te raken, is om ons bewust te worden van de valkuilen die we waarschijnlijk op die weg zullen tegenkomen. Dat zal ons helpen ze te vermijden. Luiheid is het obstakel waar Rabbi Luzzatto ons op wijst, en zijn advies komt overeen met ervaring en gezond verstand. Niets is verder verwijderd van inspiratie dan luiheid.

We mogen niet toegeven aan wanhoop of luiheid. We moeten reageren met *hitorerut* – onszelf wakker schudden in de schaduw van de verschrikkingen van onze tijd. En het feest dat we vieren, zelfs in de schaduw van de duisternis – zowel fysiek als spiritueel – geeft ons een routekaart om onze alertheid te vergroten. We steken lichten aan, zelfs, of juist, als de duisternis toeneemt. En we plaatsen ze in een venster zodat ze licht verspreiden, en laten we bidden voor een ontwaken in onze hele wereld. Onze wereld heeft behoefte aan ontwaken. Onze leiders hebben behoefte aan ontwaken.

Aan het begin van deze week deelde onze voormalige voorzitter, Sandy Greenstein, deze boodschap met een paar van ons – en nu

delen wij die met jullie allemaal. Moge het ook *hitorerut* (spiritueel ontwaken) en stof tot nadenken bieden in deze donkere en verontrustende tijd!

**Een student van Mussar reageert – Sandy Greenstein,
voormalig mede-voorzitter, The Mussar Institute**

In liefde, in verdriet en in een traditie van ethisch zielswerk.

Ik schrijf niet als rabbijn, noch als iemand met antwoorden, maar als een student van Mussar die in de 21e eeuw leeft en probeert te leren hoe ik mijn hart open kan houden wanneer de wereld het breekt.

Toen ik las over de aanval tijdens een Chanoeka-bijeenkomst in Sydney, voelde ik een bekende les uit de Mussar-traditie in mij opkomen, niet als troost, maar als een uitdaging: Wend je niet af. Haast je niet om het te verklaren. Verhard je hart niet in het aangezicht van pijn.

De grote leraren van Mussar, zij die hun leven hebben gewijd aan het verfijnen van de menselijke ziel, leerden dat echt spiritueel werk begint waar het hart zich wil sluiten.

Dus zit ik met de pijn.

...Met het verdriet van families die kaarsen aanstaken en geliefden begroeven.

...Met de angst van een volk dat maar al te goed weet wat het betekent om doelwit te zijn, simpelweg omdat we zijn wie we zijn.

...Met de pijn van het vieren van het licht, omringd door duisternis.

Mussar vraagt me niet om deze pijn te overstijgen. Het vraagt me om erbij aanwezig te blijven, om mijn *nefesh* / ziel te laten voelen wat het voelt, zonder ontkenning en zonder gevoelloos te worden. Rabbi Elya Lopian leerde dat transformatie plaatsvindt wanneer wat het verstand weet uiteindelijk het hart bereikt. Op dit moment kent mijn hart verdriet.

En toch, juist hier dringt Mussar op een stille, maar indringende manier aan op iets moeilijks en heiligs.

Geen optimisme.

Geen spirituele ontkenning van de werkelijkheid.

Maar trouwe aanwezigheid.

Chanoeka, zoals ik door Mussar heb geleerd, gaat er niet om te doen alsof de duisternis niet bestaat. Het gaat erom te weigeren de duisternis de realiteit te laten bepalen. Eén klein vlammetje verslaat de nacht niet; het getuigt er slechts van dat de nacht niet alles is wat er is.

Daarom zeggen we in deze traditie: Moge de herinnering aan de vermoorden tot zegen zijn/worden.

Niet omdat hun dood betekenisvol was. Niet omdat geweld ingewisseld kan worden. Maar omdat herinnering, in Mussar, niet passief is. Herinnering wordt pas een zegen wanneer ze de levenden verplicht, wanneer ze ons oproept ons hart te beschermen tegen haat, om mededogen te verkiezen boven wreedheid, en om met grotere morele helderheid te leven, omdat de menselijke waardigheid zo bruut is geschonden.

Als leerling van Mussar word ik geroepen om die vlam eerst in mezelf aan te steken:

- Om mijn hart te beschermen tegen haat, zelfs wanneer ik het kwaad eerlijk benoem
- Om angst te weerstaan zonder het gevaar te negeren
- Om mededogen te kiezen zonder naïef te worden

Dit is geen zwakte. Dit is gedisciplineerde liefde.

De Mussar-leraren leerden dat de kracht van de ziel niet wordt gemeten aan hoe luid we reageren, maar aan hoe zorgvuldig we de innerlijke wereld koesteren die aan onze daden ten grondslag ligt. Als ik me door woede laat verteren, verlies ik juist de menselijkheid die Mussar me vraagt te verfijnen. Als ik me in wanhoop afwend, verzaak ik mijn verantwoordelijkheid om een drager van licht te zijn.

Dus steek ik kaarsen aan met trillende handen. Ik rouw openlijk.

Ik sta naast mijn volk.

Ik verbind me opnieuw aan *chesed* / liefdevolle vriendelijkheid, aan morele helderheid en aan de koppige overtuiging dat de menselijke ziel nog steeds waard is om te worden gecultiveerd.